

FÁZSI LÁSZLÓ

A pótmagánvád a büntető perrendtartásainkban

Már az 1998. évi XIX. törvény (Be.) kodifikálásának előkészületei óta számos publikáció foglalkozott érintőlegesen vagy részletesebben a pótmagánváddal¹, előbb az újbóli bevezetés lehetőségének felmerülésére tekintettel, a Be. elfogadása után pedig az alkalmazásával kapcsolatban jelentkező problémák miatt. Ezek a publikációk nemegyszer hivatkoztak az 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott és a pótmagánvádat már részletesen szabályozó első bűnvádi perrendtartásunkra (Bp.), anélkül azonban, hogy a korabeli szabályozás bővebb ismertetésére vállalkoztak volna. A következőkben ennek hiányát igyekszem pótolni, nem feledkezve meg arról, hogy a pótmagánvádat még az 1951. évi III. törvénnyel elfogadott második magyar bűnvádi perrendtartás (II. Bp.) sem vetette el kezdetől fogva, ami szintén hozzátartozik a jogintézmény történeti előzményeinek részletesebb vázolásához.

A pótmagánvád bevezetésének indokai

A jelenkori szakmai közvéleményhez hasonlóan a XIX. századi jogásztársadalmat is megosztotta a pótmagánvád kérdése, amivel kapcsolatban érdemes néhány akkoriban működő jeles jogtudósunk szellemét megidézni, mégpedig nem elsősorban a kor magas színvonalú jogi kultúrájának érzékeltetése érdekében – bár talán ez sem utolsó szempont –, hanem azért, mert érvrendszerük ma is érvényesnek tekinthető, az ügyészség közjogi helyzetében időközben bekövetkezett változástól függetlenül.

¹ A teljesség igénye nélkül, megjelenésük sorrendjében például Tóth Tihamér: A sértett hatékonyabb jogvédelméről. Rendészeti Szemle, 1991/3.; Bócz Endre: Milyen legyen a büntetőeljárás? Rendészeti Szemle, 1991/7.; Király Tibor: A büntetőeljárás jog reformja elé. Magyar Jog, 1993/5.; Mészáros Zsolt – Jungi Eszter: A pótmagánvád lehetőségei a büntetőeljárásban. Ügyészek Lapja, 1995/3.; Lőrinczy György: Gondolatok a pótmagánvádról. Ügyészek Lapja, 1996/1.; Tremmel Flórián: A magánvád szabályozása az első magyar Büntető Perrendtartásban és a mai magyar reformtörvényekben. Magyar Jog, 1996/11.; Bócz Endre: A pótmagánvádló. Ügyvédek Lapja, 2004/2.; Kardos Sándor: Gondolatok a pótmagánvádról. Debreceni Jogi Műhely, 2004/1.; Busch Béla: Pótmagánvád intézménye. In: Gellér Balázs (szerk.): Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 65. születésnapjára. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

Balogh Jenő szerint kétségtelenek „azok az előnyök, a melyekkel az állandó vádhatóság szervezése és működése a kizárólagos állampolgári vádjognak hatályban léte felett bír: mégis az a szervezet, hogy az államügyészség teljhatalmú és kizárólagos ura legyen a közvádnak nemcsak a társadalom érdekei szempontjából járna tűrhetetlen következményekkel, hanem az anyagi igazság érvényre emelésére is számos veszélyt rejtene magában. Minthogy ugyanis a vegyes rendszerben is érvényesül a védelvnek az a sarkitétele, hogy a bíróság törvényes vád nélkül eljárást nem indíthat és nem folytathat: ennél fogva bizonyos, hogy ha a vád képviselője az ügyészségnek kizárólagos jogává tétetnék, akkor a vádhatóság eljáró tagjának egyéni nézetétől függne az, hogy valamely büntetendő cselekmény megtoroltassék-e, vagy megtorlatlanul maradjon?”² S hogy ez miért jelenthet problémát, arra a jogállami jogalkalmazás eszméjét megelőlegező szerző a következő érveket sorakoztatja fel: „Biztosítékok és correctivumok az ügyészség hivatalos hatalmának gyakorlása körül is mellőzhetetlenül szükségesek, és pedig az ügyészség működésének nem annyira pozitív, mint sokkal inkább negatív irányában. A mennyiben ugyanis az ügyészségnek valamely tagja túlbuzgóan, szenvedélyesen, vagy éppen erőszakosan járna el a vád képviselőjében, ha esetleg reakzionárius politikai áramlat hatása alatt az ügyészség az elfogulatlan vádló helyett az ellentétes politikai irány képviselőjének üldözőjévé válnék: mindezen túlságokkal és visszaélésekkel szemben a modern igazságügyi szervezet megadja a kellő correctivumot: a bíróságok tagjainak higgadt, elfogulatlan eljárásában. Ellenben, ha a közvádló akkor, midőn a bűnperre törvényes ok van, nem emel vádat, vagy az emelt vádat parancsoló ok nélkül elejti, akkor mulasztása, illetőleg a helytelen vádelejtés teljesen útját fogja vágni a büntető igazságszolgáltatás menetének.”³ Megítélésem szerint az idézett okfejtésben körvonalazódik legjobban a pótmagánvád jelentőségének lényege, amely a védelvű igazságszolgáltatás általános közvadra alapozottságából fakad, hogy tudniillik csak a pozitív irányú ügyészi „túlkapások” korrigálhatók a bíróság által, míg a negatív ügyészi álláspont kontrollálatlan maradna, ami még egy parlament alá rendelt, tehát közjogilag független ügyészi szervezet esetén sem tekinthető kívánatosnak, miután figyelmen kívül hagyja „az állami vádhatóság eljáró tagjának esetleges egyéni fogvatkozásait, vagy indolentiáját, illetőleg felületességét; végre azt, ami a legkifogástalanabb közvádlónál is

² Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata I. Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1898, 123. o.

³ Uo. 124. o.

felmerülhet, az egyéni tévedést vagy a fenforgó konkrét esetnek helytelen megítélését”⁴.

Mindazonáltal az is megállapítható, hogy akkoriban legalább ekkora, ha nem nagyobb súllyal estek latba azok az érvek, amelyek az igazságügy-miniszter által felügyelt ügyészi szervezet politikai befolyásolhatóságának a veszélyére tekintettel fogalmazódtak meg a pótmagánvád intézménye létjogosultságának igazolására. Ezt szemléletesen tükrözi *Finkey Ferenc* következő érvelése: „Ha ugyanis a bíróságnak vád nélkül nincs joga eljárni és senkit elítélni s a vád emelésére kizárólag a királyi ügyészség van jogosítva, így a vád elejtése esetén senkinek nincs joga átvenni a vádat: ez esetben a büntető per tulajdonképpeni és egyedüli ura az ügyészség, akinek egyszerű elejtő nyilatkozata elég a legnagyobb bűnös megmentésére. S ez kettős veszedelem. Egyfelől, mert az ügyészség rendszerint, így nálunk sem bír azzal a függetlenséggel, mint a bíróság, vele szemben a kormánynak, az ig. miniszternek utasítási joga van. Így nagyon könnyen a »Kabinetjustiz« egy modern alakja állhat elő, ha a kormány pártszempontból befolyásolja az ügyészeket, módjában lévén bárkit elvonni az igazságszolgáltatás karja elől, akit politikai pártszempontból kímélni akar.”⁵ (Jegyezzük meg, hogy alig néhány évtizednek kellett elteltie e sorok papírra vetése után ahhoz, hogy *Finkey Ferenc* víziója valósággá váljon az akkor már „független” ügyészség tevékenysége révén.) Balogh Jenő szerint pedig az ilyen „veszedelem ellen sokszor nem nyújthat segítséget sem a kormánynak parlamentaris felelőssége, sem az állampolgároknak kérvényezési joga. Egyáltalán nem lehet remélni, hogy ha a párt létérdekéről van szó, – p. nagyobb számú corrupt választások miatt tétettek bűnvádi feljelentések, – az ezeket elutasító ügyészi határozatokkal szemben a többségében levő párt a saját ügyében egyedül az igazság tekintetei által vezérelténé magát. Ezeket az eseteket nem lehet a büntetendő cselekményeknek bizonyos körére szorítani, mert hasonló helyzet előállhat minden olyan feljelentés tekintetében, a mely a hatalom birtokában levő pártnak valamelyik kimagasló tagjával szemben tétetnék.”⁶

Lényegében ezek az érvek köszönnek vissza a Bp. miniszteri indokolásban is, amely a pótmagánvád bevezetésének szükségességét a következőkkel támasztja alá: „A hivatalból való eljárás rendszere szorosan véve arra a következtetésre vezet, hogy a vád képviselte az állami vádközegek kizárólagos joga és kötelessége, hogy az állam csak akkor kezeskedhetik bűnvádi felada-

⁴ Uo.

⁵ *Finkey Ferenc*: A magyar Büntető Perjog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1916, 218. o.

⁶ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: i. m. 124–125. o.

tának teljesítéséért, ha a vádnak kizárólagos ura és ha azt oly egyének által gyakorolhatja, kikkel feltétlenül rendelkezik. A szigorú következetesség tehát szükségtelenül a kir. ügyészség vádmonopóliuma mellett harcol. Ha ennek dacára azt látjuk, hogy az újabbkori törvényhozások majdnem kivétel nélkül bizonyos eltéréseket tartottak szükségesnek, úgy ez igen fontos gyakorlati okok hatására vall. Nem lehet ugyanis tagadni, hogy az állami vádközegnek az a hatalma, melyet különösen a vádperben gyakorol, bizonyos veszélyekkel jár. Az ügyész nem önálló tisztviselő, a bíró függetlenségének és elmozdithatatlanságának biztosítékai nélkül ügködik. Korlátlan vádemelő és majdnem épp oly korlátlan vádelejtő joga oda vezethet, hogy tényleg nem a bíróság, hanem ő, az adminisztratív tisztviselő és utasító joggal bíró főnökei döntenek a fölött, hogy mi büntetendő, mi nem; mert gyakorlatilag egyre megy, akár a bíró mond valakit ártatlannak, akár tényleg nem üldözik őt tovább. A per tényezői egyikének tulsulya ellenkezik a vádrendszerrel, mely a factorok egyensúlyára törekszik. Ez egész rendszeren ama gondolat vonul végig és a perbeli szerepek megosztásának czélja éppen az, hogy az egyik tényező ne léphessen át a másiknak a körébe. Ellentmondás volna, ha akkor, midőn a bíró tevékenységét a legszorosabban vett ítélkezésre szorítják, a vádló jogkörét oly tágra szabnák, hogy az implicite a bíraskodást is magában foglalja. Azért látjuk, hogy a vádper egyrészt biztosítékot nyújt a vádolás korlátlan-sága ellen (vádjury, váditanács, kifogások), másrészt pedig oly intézményeket állít fel, melyek a vádló mulasztásait helyreütik. Leghelyesebb correctivum az, hogy a közvádló részéről akár a törvény helytelen magyarázatából, akár az opportunitás téves felfogásából elkövetett mulasztások pótlását, a T. az ügyészség kötelékén kívül álló egyénekre bizza [...].” Nevezetesen a sértettek-re, akiknek erre a pótmagánvád intézménye adott törvényes lehetőséget, amint azt a következőkben látni fogjuk.

A bűnvádi eljárás szerkezete és szervezete

A Bp. rendkívül szűk keresztmetszetét jelentő jogintézmény vizsgálata során nem lehet célunk a korabeli bűnvádi eljárás átfogó bemutatása, viszont indokoltnak látszik a bűnvádi per rendszerének legalább vázlatzerű áttekintése a pótmagánvádra vonatkozó szabályozás részletes ismertetése előtt, annak

⁷ A Bp. javaslatának 42. §-ához fűzött miniszteri indokolás. In: Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: i. m. 464–465. o.

rendszerezhetősége érdekében, miután a mainál jóval bonyolultabb eljárási modellel van dolgunk. A Bp. rendszerében a bűnvádi eljárás – a mai szabályozáshoz hasonlóan – a következő három fő szakaszra tagolható: 1. előzetes eljárás; 2. vád alá helyezési eljárás; és 3. bírósági eljárás.

Az *előzetes eljárás*nak két, egymástól élesen elkülönülő formáját ismerte a Bp.: a) a nyomozást; és b) a vizsgálatot, amelyek között nem céljukban, hanem elrendelésük feltételeiben és lefolytatásuk módjában van döntő különbség; vagyis „*nem anyagánál fogva, hanem csak az intéző személyek által, s főleg abban különbözik egymástól, hogy a vizsgálat csak bírói határozattal szüntethető meg és így perujtás nélkül nem ismételhető meg, míg a a nyomozást a kir. ügyész, illetőleg a magánvádló szünteti meg a vád elejtése által és így azt, ha alkalmas bizonyítékok kínálkoznak, perujtás nélkül is bármikor folytatni lehet*” – Edvi Illés Károly szerint⁸. A nyomozást ugyanis már egyszerű gyanú alapján is el lehetett rendelni, míg a vizsgálat elrendeléséhez megalapozott gyanúra volt szükség, mivel ez bírói eljárást jelentett. Ebből fakadt az a másik igen lényeges különbség, hogy míg a nyomozást a főmagánvád eseteinek kivételével az ügyész rendelte el és felügyeletével a rendőrség folytatta le, addig a vizsgálat elrendelése rendszerint, lefolytatása pedig kizárólag a vizsgálóbíró hatáskörébe tartozott. Eltérő eljárásbeli funkciójukból következően a nyomozás elrendelésére – a vádképviselet ügyész általi megtagadásának kivételével – rendszerint minden ügyben sor került, ezzel szemben vizsgálatot csak a Bp. által taxatív meg határozott esetekben kellett folytatni. Mindezen sajátosságaival együtt az előzetes eljárás mindkét formájának eljárási funkciója lényegében azonos volt a mai nyomozásával, tehát közvetlenül a vádemelés indokoltságának eldönthetőségét, és ezáltal közvetve a tárgyalás előkészítését szolgálta.

A nyomozást, illetve a vizsgálatot – vádirat benyújtása esetén – a Bp. rendszerében egy közbenső processzuális szakasz, a *vád alá helyezési eljárás* követte, amely a vádirattal kapcsolatos esetleges kifogások előzetes megvizsgálását és elbírálását jelentette a főtárgyalás kitűzése előtt, amire nagyon halványan emlékeztető megoldással ma az előkészítő ülés, valamint a vádlott váddal kapcsolatos álláspontjának kifejtésére lehetőséget adó szabályozás⁹ képében találkozhatunk a Be.-ben.

Kifogás hiányában, illetőleg annak elutasítása esetén kerülhetett sor a *főtárgyalás kitűzésére*, ami a bíróságnak a mai fogalmaink szerinti „rendes” tárgyalással egyenértékű eljárási cselekménye volt, amely csupán azért kapta a

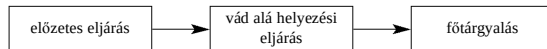
⁸ Uo. 213–214. o.

⁹ Be. 288. § (3) bek. 2. mondat.

megkülönböztető jelzőjét, mert fő szabály szerint a vádtanács is tárgyaláson döntött a vádirat elleni kifogás tárgyában a vád alá helyezési eljárásban.

A tipikus elsőfokú eljárás tehát a következőképpen szemléltethető (1. számú ábra).

1. számú ábra
Az elsőfokú bünvádi eljárás sémája

Az elsőfokú eljárás folyamatának sematikus áttekintése mellett a korabeli bírósági szervezet vázlatos bemutatása sem kerülhető meg, mivel az jóval szerteágazóbb volt a hatásköri szabályok folyamatos módosításai és a szabálysértési ügyek intézése ellenére még ma is könnyen átlátható jelenlegi igazságszolgáltatási struktúránknál, aminek a pótmagánvád szabályozásának szempontjából is jelentősége volt. Ez a rövid áttekintés azért is indokoltnak tűnik, mert a hatásköri kérdéseket számunkra ma szokatlan módon nem a Bp. rendezte, sőt nem is egy törvénycikkben történt a szabályozás. (Előrebocsátom, hogy a szervezeti kérdések szükségtelen túlbonyolításának elkerülése érdekében csak a témánk szempontjából érdekes „rendes állami bíróságok” rendszerével foglalkozom.) A bünvádi eljárás tagozódására tekintettel mindenekelőtt azt kell kiemelni, hogy megkülönböztethetünk a) előkészítő és b) ítéelő bíróságokat. Az előbbiek körébe a vizsgálóbíró és a vádtanács tartozott. A vizsgálóbírók a törvényszékek keretei között működtek, és a törvényszéki bírák köréből került sor a kirendelésükre kétévi időtartamra.¹⁰ A vádtanács ugyancsak a törvényszéken belül működött, elnökből és két bíróból állt, akik szintén a törvényszéki bírák közül kerültek ki egy évre szóló kirendeléssel.¹¹ Az ítéelőbíróságok a maihoz hasonló hierarchikus felépítésű négy szintű: járásbíróságok¹², törvényszékek¹³, ítéletáblák¹⁴ (11) és a Kúria¹⁵ által alkotott szervezetrendszerben működtek (2. számú ábra).

A hatásköri szabályokat tekintve „első folyamodású”, vagyis elsőfokú bíróságként a járásbíróságok és a törvényszékek működtek.¹⁶ Kivételes elsőfo-

10 1891. évi XVII. tc. 33. §

11 1897. évi XXXIV. tc. 8. §

12 1871. évi XXXI. tc. 1. §

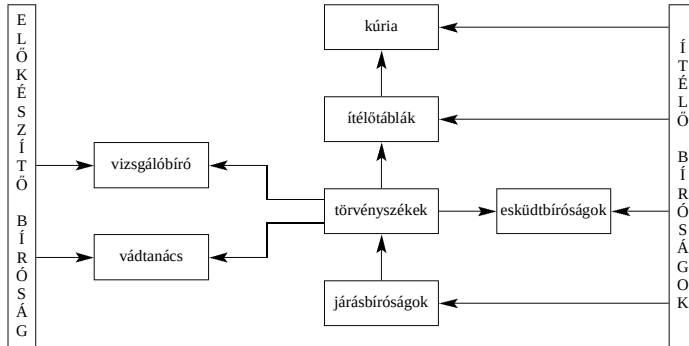
13 Uo.

14 1890. évi XXV. tc.

15 1881. évi LIX. tc. 2. §

16 1871. évi XXXI. tc. 1. §

2. számú ábra
A bírósági szervezet sémája

kü hatáskörrel felruházott bírósággént működtek továbbá az esküdtbíróságok, amelyeket minden törvényszéknél meg kellett szervezni.¹⁷ Az elsőfokú bíróságok közötti hatáskörmegosztás szabályozása terén a korabeli jogszabály meghatározta egyrészt az esküdtbíróságok, másrészt a járásbíróságok hatáskörébe tartozó bűncselekményeket, és lényegében az erre történő utalással szabályozta a törvényszékek hatáskörét¹⁸, amelybe tárgyi súlyukat tekintve a legsúlyosabb megítélésű bűntettek, valamint a vétségek és kihágások között elhelyezkedő bűncselekmények jelentős köre tartozott.

A Bp. is rendes és rendkívüli perorvoslati eszközöket ismert: az előbbi körbe az ítélet elleni fellebbezés, valamint a törvényben taxatívén meghatározott alaki és anyagi semmisségi okok miatt igénybe vehető semmisségi panasz, továbbá a végzés elleni „felfolyamodás”, míg az utóbbiak közé a jogegység érdekében a koronaügyész által benyújtható perorvoslat és a mai perújításnál szélesebb körű „újrafelvétel” tartozott. Másodfokú fórumként a törvényszékek és az ítélőtáblák jártak el, míg az esküdtbíróságok és a táblabíróságok elsőfokú, valamint a törvényszékek és az ítélőtáblák másodfokú ítélete ellen egyaránt benyújtható semmisségi panaszt a Kúria bírálta el,

¹⁷ 1897. évi XXXIII. tc. 1. §

¹⁸ 1897. évi XXXIV. tc. 15–18. §

amely ebből következően másod-, illetve harmadfokú felülbírálati jogkört egyaránt gyakorolt, de csak jogkérdéseket vizsgálhatott.¹⁹

A közvádli szervezet és az ügyész szerepe

A közvád és a pótmagánvád korrelációjára tekintettel, legalább dióhéjban, indokolt külön is vizsgálat tárgyává tenni a korabeli közvádli szervezetet és különösen a Bp. ügyészi jogkörre vonatkozó szabályait. Az akkori ügyészi szervezet is a bírósági hierarchia szerint tagozódott: a koronaügyészből (Kúria), a királyi főügyészekből (ítélőtáblák) és a királyi ügyészekből (törvényszékek), valamint a koronaügyési és a királyi főügyészi helyettesekből és a királyi alügyészekből állt.²⁰ A járásbíróságok mellett ügyészi megbízottak működtek – amely intézményt a Bp. vezette be²¹ –, akik a királyi ügyészség tagjai voltak²². A túlszabályozottnak a kor viszonyai között sem tekinthető szervezeti kérdéseknél azonban fontosabb az ügyészi jogkör korabeli szabályozásának kérdése.

A Bp. 33. §-a szerint: „A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíteni és a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni. Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, ennek tárgyában a meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható.” Az idézett szabályozással kapcsolatban közvetve a pótmagánvád kérdését is érintő elvi jelentőségére tekintettel mindenekelőtt fontosnak tartom a legalitás elvének megalkuvás nélküli érvényesítését előíró törvényi rendelkezés indokolásának idézését: „Hogy az anyagi jog alkalmazását nem szabad egyéni tekintetektől, vagy a czélszerűség alkalmi okaitól függővé tenni: oly elemi igazság, melynek bizonyítása felesleges. A törvény feltétlen végrehajtást követel, rendeleteinek megvalósítása nem függhet senkinek subjektív véleményétől.”²³ Azt persze már most sajnálattal konstatálhatjuk, hogy ez a következetes erkölcsi alapállás később már a Bp. hatálya alatt megbicsaklott, ahogy arra a továbbiak is rávilágítanak.

19 Bővebben Cséka Ervin: A 100 éves Büntető Perrendtartás perorvoslati rendszeréről. Magyar Jog, 1996/11.; Kardos Sándor: Jogorvoslat a büntetőeljárásban. Magyar Jog, 2003/1.; Kónya István: A Magyar Királyi Kúriáról. Bírak Lapja, 1994/3–4., 78. o.

20 1871. évi III. tc. 2. §

21 Bp. 75. § (2) bek.

22 Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: i. m. 410. o.

23 Uo. 431. o.

Ennél azonban most lényegesebbek számunkra a pótmagánvád szempontjából a vád képviselőjének megtagadására vonatkozó szabályozásnak az ügyész mozgásterét meghatározó, a Bp. 34. §-ának következő rendelkezései:

„A kir. ügyészség megtagadhatja a vád képviselőjét, ha a meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg.

A kir. ügyészség azonban köteles a sértettet, a ki a feljelentést (89. §.) vagy magánindítványt (90. §.) tett, esetleg a szükséges nyomozás teljesítése után, a vád képviselőjének megtagadásáról indokolt, írásbeli határozattal mielőbb értesíteni.”

Ennek kapcsán az előzőkre visszautalva szintén tanulságos gondolatokkal szolgál az idézett törvényhely miniszteri indokolása: *„Nem tekinthető a legalitás szabálya alóli kivételnek a törvény 34-ik §-ának az a rendelkezése, hogy a királyi ügyészség a vád képviselőjét megtagadhatja, ha a feljelentett cselekmény büntetendő voltára nem tud meggyőződést szerezni, vagy ha a bizonyítékokat előállíthatónak nem találja. A legalitás elve ugyanis magától értetődőleg csak oly bűncselekmények üldözését parancsolja, a melyeknél a büntetendőség és büntethetőség jogi feltételei fennforognak. Az e kellékeknek meg nem felelő ügyek képviselőjének elutasítása a kir. ügyészségnek nemcsak joga, de kötelessége is. Megkívánja ezt először a vádhatóságnak ismételve hangsúlyozott tárgyilagossága, mely nem tűri, hogy egyoldalú persequens közzé váljék. Feladata a jog megvalósítását előmozdítani, de ezt nem azáltal teszi, hogy már első tekintetre fölötte kétséges ügyeket visz a bíró elé, hanem az által, hogy olyan cselekményeket, melyek kétségtelenül vagy legalább valószínűség szerint törvénysértések, nem engedi kisiklani az igazságszolgáltatás sujtó keze alól. De követeli az alaptalan panaszok elutasítását ama fontos perczélszerűség is, hogy a bíróságok ne legyenek alapos ok nélkül igénybe véve.”*²⁴ Ennek ellenére a bölcs előrelátásról itt is tanúbizonyságot tevő jogalkotó a vádképviselő megtagadását, illetőleg a vádelejtést követő ügyészi magatartást itt is szabályozandónak tartotta, és a Bp. 35. §-ában a következőket írta elő számára: *„A kir. ügyészség, habár a vád képviselőjét megtagadta, vagy a vádat az eljárás folyamán elejtette, az iratokat a magánvád alapján megindított, illetőleg folytatott bűnvádi eljárás alatt is megtekintheti, vagy rövid időre hozzá leendő áttételöket kívánhatja és a közvád képviselőjét bármikor átveheti.”* Az idézett szabályozás indítékait a huszonegyedik század jogásza számára is figyelmet érdemlő módon a miniszteri indokolás a követ-

²⁴ Uo. 419. o.

kezők szerint fogalmazza meg: „A kir. ügyészségnek ama discretionalis joga, mely a 34. §-ban kifejezésre jut, ama következménnyel is jár, hogy a megtagadott vagy elejtett közvédat ennek daczára érvényesítheti és a közvádlo jogait gyakorolhatja, mihelyt a magánvádlo szorgalmazására indított eljárás oly adatokat derít ki, melyekből bűncselekmény fenforgására lehet következtetni. Ezt mondja ki a 35. §. [...] Szükségszerű következménye ez a legalitás elvének, mert ha az ügyészség a peren kívül tudomására került bűncselekményekre nézve nyomozást tartani és indítványokat tenni köteles, úgy még inkább kötelességévé válik ez, ha bírói eljárásból kifolyólag nyer ily tudomást. A magánvédat nem lehet úgy felfogni, hogy az a közvádlo jogait absorbeálja; a főmagánvád is közbüntettet üldöz, de olyant, mely minimalis jelentősége folytán ki van véve a rendszerinti vádló kezeiből. A közérdek tehát implikálva van még azokban az esetekben is, melyeket a törvény kizárólag magánvádbelinek nyilvánít, annál inkább hatályos marad a közérdek és igazolt a közvádlo bár mikori beavatkozása oly esetekben, midőn a rendes hatásköréhez tartozó ügyet, talán elégtelen tájékozás miatt utasította el.”²⁵ Ebből következően tehát az ügyész a vád képviselését annak megtagadása vagy elejtése után is bármikor átvethette „a bűnvádi eljárás alatt”, tehát a büntetőeljárás befejezéséig, ha erre okot látott, ez a rendelkezés összhangban állt a Bp. 33. §-ának első bekezdésében megfogalmazott vádmonopóliummal, illetve a legalitás elvével. A vád átvétele – vagy, ha úgy tetszik: visszavétele – esetén a sértett természetesen a továbbiakban nem vehetett részt annak képviselésében, az addigi vádlói tevékenységének eredményét viszont az ügyésznek is el kellett fogadnia, mert ilyen esetben a beavatkozása „az ügy stádiumát nem változtatja meg. A kir. ügyészség immár csak az ügy további szakaszaira érvényesítheti befolyását.”²⁶ A vádképviselő személyében bekövetkezett változás tehát az eljárás menetét nem hátráltathatta.

Érdemes még szót ejteni az ügyész vádelejtési jogának szabályozásáról is. A Bp. 38. §-ának második bekezdése szerint: „Az ítélelhozás czéljából tartott zárt ülés kezdetéig (321. §.), az esküdtbíróági eljárásban az esküdtekhez intézett kérdések megállapításáig (363. §.), járásbíróság előtti eljárásban a tárgyalás befejezéséig (541. §. ötödik bekezdés), ha pedig büntető parancs kibocsátását²⁷ indítványozta, ennek kiadásáig (532. §.), a kir. ügyészség a vádat indokolva elejtheti”. A Bp. miniszteri indokolása szerint ez a jog az, amely a törvény „valódi vádelvi jellegét biztosítja”, aminek a jelentőségét a

²⁵ Uo. 420. o.

²⁶ Uo. 423. o.

²⁷ Értsd: tárgyalás mellőzésével történő elbírálást.

következők szerint világítja meg: „Az az elv, hogy a vádló a bűnvádi eljárás megindításától az ügynek ítélet alá bocsátásáig elejtheti a vádat, és a bíróság ekkor a további eljárást megszünteti: oly sarktétele a valódi vádpernek, melyet ha elejtünk, úgy esetleg a vádformával ruházhatjuk fel eljárásunkat, de az a vádper lényegével birni nem fog.”²⁸ A korabeli kodifikátornak azonban – jellemző módon – még arra is kiterjedt a figyelme, hogy a vádelejtés jogával való visszaélés lehetőségének kérdésére is kitérjen a törvényszöveg indokolásának keretében, erre nézve a következőket találjuk: „A közvádló esetleges visszaéléseinek hatalmas korrektívuma ott van a pót-magánvádban, a szigorú fegyelemben és legfőbb fokon a miniszteri felelősségben.”²⁹ Elméletileg kimunkált volt annak a kérdése is, hogy az ügyész milyen esetben élhetett a vádelejtés lehetőségével, hiszen: „Ami a vád elejtésének feltételeit illeti, ezek azonosak az eljárás mellőzésének feltételeivel. Egészben véve csak annyi lehet mondani, hogy a vád elejtése gyakorlatilag ama szempontok szerint kell, hogy történjék, a melyek az eljárás meg nem indításánál irányadók. Korrekt felfogás szerint az ügyész a vádat akkor fogja elejteni, ha az eljárás folyamán az ügy körülményeit olyanoknak ismeri fel, hogy korábban való megállapításuk esetén nem emelt volna vádat.”³⁰ Mindezzel együtt már a Bp. megalkotásakor fontos eleme volt a vádelejtési jog szabályozásának az indokolási kötelezettség előírása a közvádló számára: „ez több irányban óhajt biztosítékot teremteni. Az indokolás egyrészt jelentékeny biztosíték a vádnak könnyelmű és alap nélkül való elejtése ellen, másrészt kizárja azt, hogy a kir. ügyészség oly egyoldalú nyilatkozattal, melynek motívumait nem is hozza nyilvánosságra, feltétlenül és végleg elvonhassa az ügyet a bíróságnak vizsgálata és határozata elől; továbbá az indokolás ellenőrző bírálata alá helyezi a kir. ügyészség eljárását; végre a terhelt érdekeinek kellő biztosítását is több irányban előmozdítja.”³¹

Végül érdemes néhány szót ejteni a Bp. 38. § ötödik bekezdésének arról a sajátos rendelkezéséről, amely szerint „az eljárás megszüntetésnek indítványozása a vád elejtésének tekintendő”, aminek az a magyarázata, hogy a Bp. 264. §-ának 5. pontja az eljárás megszüntetésének egyik okaként szabályozta ugyan a vádelejtést, amelynek azonban mégis más volt a perjogi következménye, mint az eljárás más okból történő megszüntetésének az újrafelvétel feltételei szempontjából. Míg ugyanis a Bp. 264. §-ában felsorolt egyéb ok-

²⁸ A Bp. javaslatának 38. §-ához fűzött miniszteri indokolás. Uo. 426. o.

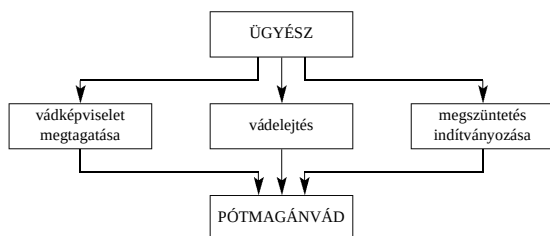
²⁹ Uo.

³⁰ Uo. 427. o.

³¹ Uo.

ból megszüntetett bünvádi eljárás a 444. § szerint az elévülési időn belül a vádló indítványára külön határozat nélkül folytatható volt az ezt korábban gátló körülmény időközbeni megszűnése esetén, addig a 445. § értelmében erre vádelejtés esetében csak új terhelő bizonyíték alapján, ennek kiküldött bíró általi felvétele után hozott külön határozattal (tehát a mai perújítás megengedhetősége tárgyában való döntéshez hasonló procedura mellett) kerülhetett sor. Mindazonáltal, ha másért nem is, a sértetti vádképviselési jog gyakorolhatóságának garantálása érdekében szükség volt az idézett rendelkezés beiktatására, amire tekintettel az eljárásmegszüntetés indítványozásának közvetlen perjogi következménye megegyezett a vád elejtésével. Így tehát a 3. számú ábrán összefoglalt ügyészi aktusok vezethettek a sértett közvadás büncselekmények miatti vádképviselési jogának megnyílásához.

3. számú ábra
A pótmagánvádhoz vezethető ügyészi aktusok

A sértett fogalma

Előjáróban érdemes némi figyelmet fordítanunk annak a kérdésnek a vizsgálatára is, hogy a Bp. kit tekintett sértettnak, miután a büntetőeljárás pótmagánvád emelésére jogosult résztvevőjéről beszélünk. A korabeli törvényi szabályozás nagy meglepetést nem okozhat, mert a Bp. 13. §-ának hatodik bekezdése szerint „*sértett az, a kinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkísérlett büncselekmény*”. Ez a mai napig alkalmazott törvényi definíció azonban már megalkotásának korában is olyan értelmezési kérdéseket vetett fel, amelyeknek a megválaszolása a ma jogásza számára is tanulságos lehet, ha az állami szerv pótmagánvádlókénti fellépésének lehetőségével kapcsolatban napjaink jogirodalmi polémiaira, illetve a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának nagy vihart kavaráó véleményé-

re gondolunk.³² Ennek kapcsán a kérdés talán legavatottabb szakértőjének tekinthető Balogh Jenő gondolatait érdemes részletesebben idézni: „Mindenekelőtt azt az elvi kérdést kell eldönteni, hogy a sértett alatt azt kell-e érteni, kinek valamely jogát a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette, vagy azt is, kire az elkövetett vagy megkísérlett bűncselekményből közvetve háramlott valamely nemcsak vagyoni, hanem intellectualis vagy morális hátrány? Ebben a kérdésben részemről a szorosabb értelmezést tartom helyesnek, mert a bűncselekményeknek legnagyobb részénél a kisértetnek vagy bevégzésnek káros hatása nem szorítkozik a megtámadott jognak közvetlen birtokosára, hanem határozatlan, tág körre ágazik ki, tehát a sértett fogalmát egészen bizonytalanná tennők és a gyakorlatban nagy nehézségeknek nyitnánk utat, ha feljogosítanók – pl. vagyon elleni bűncselekmények esetében, – a pótmagánvád emelésére a károsítottak örököseit, sőt összes hitelezőit is. A mennyiben azonban a tételt úgy állítom is fel, hogy sértettnek csak az tekinthető, a kit az elkövetett vagy megkísérlett bűncselekmény bármely jogában közvetlenül sértett vagy veszélyeztetett, még mindig eldöntésre vár a másik fontos kérdés, hogy az egyes bűncselekmény-fajoknál minő jogokra kell vonatkoznia a sérelemnek. Pl. ha a bűncselekmény a tulajdon ellen irányul, sértettnek tekinthető-e az, a kinek birtokát vagy birlalásra irányuló jogát csorbitotta a tettes? Nézetem szerint a pótmagánvád képviselőjére csak az lehet feljogosítani, a ki azon jogtárgy felett, mely ellen a bűncselekmény irányozva volt, ép abban a jogi vonatkozásban, melyet a bűncselekmény sértett vagy veszélyeztetett, intézkedni jogosult, más szóval, a ki a bűncselekmény által specificus, ép az illető bűncselekmény lényegének megfelelő módon volt sértve vagy veszélyeztetve, vagyis kinek ép azt a különleges jogkörét, a melyet a törvényhozás a szóbanforgó bűncselekménnyel szemben általában részesíteni kívánt, a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.”³³ Ebből is láthatóan az alapvető problémát már ekkor is a sértett többféle értelmezést megengedő törvényi meghatározása jelentette, amire tekintettel különösen meglepő, hogy a mai napig nem került sor a definíció újrafogalmazására.

³² 3/2004. BJE; 42/2005. (XI. 14.) AB határozat.

³³ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: i. m. 470–471. o.

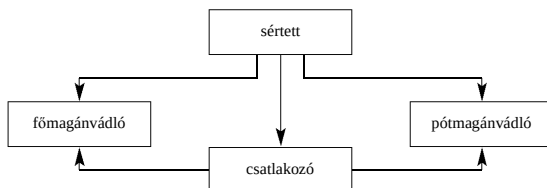
A pótmagánvád részletes szabályai

A pótmagánvád külön szabályozása

A Bp. már a 2. §-ának második bekezdésében – az általános rendelkezések körében – rögzítette, hogy a „42. §-ban meghatározott esetekben a kir. ügyészség helyett a sértett (13. §.) veheti át a vád képviselőtét”, de a pótmagánvádra vonatkozó szabályainak zömét a IV. fejezete tartalmazza *A magánvádló és a magánfél* cím alatt, amelynek használatát megkönnyíti rendszerének az áttekintése. A fejezet elején találjuk a fő- és a pótmagánvád speciális szabályait, majd a pótmagánvádas eljárás mindkét formájánál egyaránt érvényesülő különös szabályokat: a magánvádlóra, a csatlakozásra, a képviselőre, a jogutódlásra, a sértett bizonyításra vonatkozó indítványozási jogára, a magánjogi igény érvényesítésére, valamint a vád képviselőtétének bejelentési módjára kiterjedően. A fejezet rendszerének tükrében elsősorban a már említett és a mai jogi gondolkodástól idegen csatlakozás intézményére tekintettel érdemesnek látszik a sértett magánvádas eljárásban betölthető perbeli pozícióinak közelebbi szemügyre vétele 4. számú ábrán.

4. számú ábra

A sértett magánvádas eljárásban betölthető pozíciói a Bp. IV. fejezetének tükrében

A sértett számára tehát két önálló perbeli pozíciót adott a Bp.: egyrészt a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények miatt főmagánvádlóként léphetett fel; másrészt – a következőkből kitűnően – az ügyek meghatározott csoportjának kivételével az ügyésztől pótmagánvádlóként átvehette a vád képviselőtét. A sértett egyik lehetséges önálló perbeli pozícióját megalapozó pótmagánvád legfontosabb speciális szabályait a 42–43. §-nál találjuk a következők szerint: „Ha a kir. ügyészség azokban az esetekben, melyekben a vádemelés joga őt illeti, megtagadta a vád képviselőtét; a sértett a 4. §-ban meghatározott esetek kivételével, a kir. ügyészség elutasító határozatának

kézbésítésétől számított nyolcz nap alatt vagy átvetheti a vád képviselőjét, vagy a főügyészhez folyamodhatik. Ha a főügyész nem utasítja a kir. ügyészt vádemelésre, a sértett a főügyész határozatának közlésétől számított nyolcz nap alatt veheti át a vád képviselőjét. Ha a kir. ügyészség az eljárás alatt ejti el a vádat, ennek képviselőjét a sértett átvetheti. E végből a bíróság, illetőleg ennek az eljárást vezető tagja azt a sértettet, a ki feljelentést (89. §.), vagy magánindítványt (90. §.) tett vagy igényét bejelentette (51. §.³⁴), szóval vagy írásban felszólítja, hogy a vád képviselőjét vegye át, mert ellenkező esetben a bíróság az eljárást meg fogja szüntetni. Ha a bíróság előtt személyesen jelen van, köteles a felhívásra élő szóval azonnal felelni, ellenkező esetben pedig nyilatkozatát a bíróság írásbeli felszólításának vételétől számított nyolcz nap alatt írásban benyújtani, vagy jegyzőkönyvbe mondani. Ha a kitűzött idő alatt a vád képviselőjét a jogosultak egyike sem vette át, a bíróság az eljárást megszünteti. Az a sértett, a ki a kir. ügyészségnek a vád képviselőjétől történt elállásáról nem értesítette, a vád képviselőjét az elállástól számított harmincz nap alatt átvetheti. Ha a vád képviselőjét a magánvád emelésére jogosultak bármelyike átveszi az eljárást a többiek értesítése, illetőleg nyilatkozatuk bevétele nélkül megindítandó vagy folytatandó. A sértett, a ki a kir. ügyészség részéről a 41. §. esetén kívül el nem vállalt vagy elejtett vádnak képviselőt átvette: pótmagánvádoló.³⁵ A fő- és pótmagánvádoló a vád képviselője körül általában véve a kir. ügyészség jogait gyakorolják. Nem illetik azonban a magánvádлот a kir. ügyészségnek közhatósági jellegéből folyó jogai, különösen a nyomozás teljesítése végett a hatóságok és közegeik működését kötelezőleg nem vehetik igénybe, az ügy iratainak hozzá való áttételét nem kívánhatja, a vizsgálat mellőzését és a 282. §. második bekezdése³⁶ esetének kivételével a főtárgyalásra való közvetlen idézését nem indítványozhatja, végre a vádtanács határozatai ellen, az eljárás megszüntetésének esetét kivéve, perorvoslattal nem élhet. A pótmagánvádoló nem kérheti az eljárás újrafelvételét.³⁷

Az ismertetett szabályozás alapján a pótmagánvád Bp. által ismert eseteli fő vonalaiban a következő folyamatábrán mutathatók be (5. számú ábra).

Az egykori szabályozás áttekintésének nyomán mindenekelőtt az tűnik fel, hogy a vádemelés megtagadása esetén a vádképviselői jog átvétele olyan alternatív lehetősége volt a sértettnek, amely helyett a főügyészhez is folya-

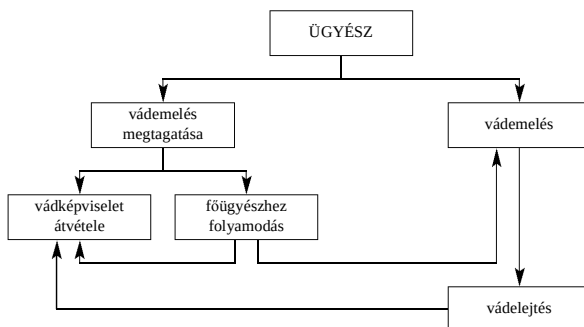
³⁴ A magánfél magánjogi (értsd: polgári jogi) igényének bejelentése.

³⁵ 42. §

³⁶ E szerint összefüggés esetén a pótmagánvádoló is indítványozhatja a közvetlen idézés elrendelését, ha az összefüggő ügyek valamelyikében a kir. ügyészség ilyen indítványt tett.

³⁷ 43. §

5. számú ábra
A pótmagánvád esetei

modhatott, vagyis – a hatályos Be. rendelkezéseitől eltérően – a Bp. nem tette kötelezővé számára az ügyész megtagadó határozatával szemben őt megillető jogorvoslati jog igénybevételét, hanem közvetlenül a bírósághoz fordulhatott. Erre tekintettel tűnik tanulságosnak a Bp. miniszteri indokolásának a választási jog biztosításra vonatkozó része: „A sértett gyakran sem kellő belátással, sem jogi képzettséggel, sem elegendő vagyonnal nem rendelkezik arra, hogy a vád emelését megtagadó kir. ügyészség helyett megfelelően járasson el a vád képviseletében. Az ilyen sértettre nézve kiváló jelentőségű a 42. §. első bekezdése, mely a vád képviseletének megtagadása esetén a folyamodás jogát adja neki. Az e joggal való élés mindenesetre sokkal könnyebb a sértettre, mint a vádnak az egész eljárás alatt való képviselete.”³⁸ Mindehhez azonban tegyük hozzá, hogy ennek az elgondolásnak a figyelmen kívül hagyását nem kérhetjük számon a ma jogalkotóján, miután a Be. a kötelező ügyvédi képviselet előírásával, illetőleg a pártfogó ügyvéd intézményének megteremtésével elvileg korrekt módon kiküszöböli a sértetti vádképviselet nehézségeit.

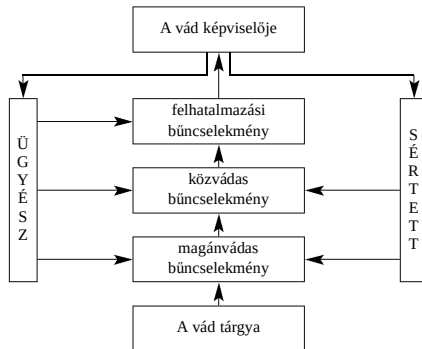
A Bp. pótmagánvádra vonatkozó általános szabályozásának másik figyelemre érdemlő elemeként az emelhető ki, hogy a sértett vádképviselési jogának érvényesülését korlátozandónak tartotta azáltal, hogy a 4. §-ban meghatáro-

³⁸ A Bp. javaslatának 42. §-ához fűzött miniszteri indokolás. In: Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: i. m. 466. o.

zott esetekben ennek lehetőségét kizárta. A Bp. 4. §-a szerint „*azokban az esetekben, a melyekben valamely bűncselekménynek üldözhetése a büntető törvények szerint felhatalmazástól vagy kívánattól függ, az ennek megtagadása, illetőleg előterjesztése nélkül indított eljárás a nyomozáson túl nem terjedhet*”. Ezt azonban a pótmagánvád szükségképpeni korlátozásának kell tekinteni. Ennek tükrében a sértett vádképviselési jogának érvényesülése szempontjából a bűncselekmények következő három csoportját különböztethetjük meg: 1. *Kizárólag* az ügyész képviselte a vádat a felhatalmazási, illetőleg kívánatra üldözendő vétségek esetén. 2. *Elsősorban* az ügyész képviselte a vádat a hivatalból és a magánindítványra üldözendő bűncselekményeknél, amelyek esetében a sértett csak pótmagánvádlóként léphetett fel. 3. *Elsősorban* a sértett mint főmagánvádló képviselte a vádat a magánvádra üldözendő vétségek és kihágások esetén, amelyek miatt az ügyész csak közérdekből vehette át a vádképviselést. Ezt a csoportosítást a 6. számú ábra szemlélteti.

6. számú ábra

A bűncselekmények csoportosítása a sértett vádképviselési jogának érvényesülése szempontjából

A vád átvétele az előkészítő eljárásban

A Bp. szembetűnő sajátossága a vádatvétel módjának szabályozása, erre vonatkozóan nem tartalmaz külön rendelkezést a IV. fejezet. „*Tartalma csak abból áll, hogy a sértett egyszerűen bejelenti, hogy a vád képviselését átveszi.*”³⁹

³⁹ Uo. 474. o.

Ez a magánvádas eljárások általános szabályát jelentő 52. § rendelkezéséből következik, amely szerint „*a sértett, a ki mint magánvádító, csatlakozó vagy magánfél fellépni kíván; köteles e szándékát, jogosultságának igazolása mellett, az eljárás szakának megfelelőleg a kir. ügyészégnél, a rendőri hatóságnál, a vizsgálóbírónál, illetőleg az ítélőbírósnál bejelenteni*”. Erre a következőkben részletezendők szerint kerülhetett sor. A nyomozást a közvádas bűncselekmények miatt csak az ügyész rendelhetette el⁴⁰, amire feljelentés vagy magánindítvány alapján, illetőleg hivatalból kerülhetett sor⁴¹. Az utóbbi módon azonban csak a nem magánindítványra üldözendő bűncselekmény esetében, amely miatt mindenki jogosult volt feljelentésre⁴², a hatóságokat pedig ebben a körben általános feljelentési kötelezettség terhelte⁴³. A feljelentést vagy a magánindítványt fő szabály szerint az ügyészégnél kellett megtenni, illetőleg előterjeszteni, de azt más hatósági szervek is kötelesek voltak elfogadni és az illetékes királyi ügyészséghez áttenni.⁴⁴ A hozzá érkezett vagy áttett feljelentés alapján az ügyész négyféle határozatot hozhatott: 1. elrendelhetette a nyomozást; 2. megtagadhatta a vádképviselést; 3. vádindítványt terjeszthetett elő a bírósághoz; vagy 4. áttételt rendelhetett el. Az ügyész által elrendelt nyomozás – amelynek célja „*azoknak az adatoknak a kipuhatolása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek*”⁴⁵ – eredménye: a) vizsgálat indítványozása; b) vádirat benyújtása; c) az ügy áttétele; vagy d) annak megszüntetése lehetett.⁴⁶ A nyomozás ilyen eredménnyel történő befejezése tehát tartalmilag az előkészítő eljárás bírói szakaszának 1) megnyitását, 2) az előkészítés befejezését, 3) az adott eljárás adminisztratív lezárását, 4) a bünvádi eljárás befejezését jelentette. A bíróságnak előterjeszthető indítvány ugyancsak többféle lehetett: a) irányulhatott vizsgálat elrendelésére⁴⁷; b) jelentette vádirat benyújtását⁴⁸; vagy c) a főtárgyalásra való közvetlen idézés indítványozását⁴⁹.

Témánk szempontjából a továbbiakban a vizsgálatra kell bővebb figyelmet fordítanunk. A Bp. 102. §-ának első bekezdése szerint: „A vizsgálat célja:

40 Bp. 84. §

41 Bp. 92. §

42 Bp. 89.

43 Bp. 87. §

44 Bp. 89. § (2) bek.

45 Bp. 83. §

46 Bp. 101. §

47 Bp. 104. §

48 Bp. 254. §

49 Bp. 281. §

azoknak az adatoknak bírói kiderítése és megállapítása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bünvádi eljárást.” A továbbiakban a Bp. meghatározza a kötelező vizsgálat eseteit, amelyek egy része büntetési tételhez kötődik; amelyeken kívül 1) az ügyészség indítványára; 2) a magánvádló általi vádképviselő esetében; 3) a védelem előkészítése érdekében; valamint 4) a vádtanács általi elrendelés esetén kellett vizsgálatnak megelőznie a főtárgyalás elrendelését⁵⁰. Ezzel kapcsolatban érdemes felidézni Vargha Ferenc álláspontját, amely szerint az előkészítő eljárás kettéosztásának az volt a célja, hogy a „szabályszerint gyorsan működő nyomozó hatóságok eljárását nyomban kövesse a főtárgyalás; a vizsgálat kivételesen és csak ott tartassék, a hol azt vagy a büntett súlyossága, vagy a vád vagy a védelem érdeke szükségessé teszik”⁵¹. A vád érdeke által szükségessé tett esetek közül most számunkra a 103. § 3. pontjának b) pontja érdekes, amelynek értelmében vizsgálatnak kell megelőznie a főtárgyalás elrendelését, ha a vádat egyedül magánvádló képviseli, miután értelemszerűen a pótmagánvádló általi vádképviselő is ideértendő. Itt vissza kell utalni az ügyész általi vádképviselő megtagadására, illetőleg a nyomozás megszüntetésére, miután mindkét esetben szükségképpen vizsgálat lefolytatására került sor, ha a sértett átvette az ügyésztől a vád képviselőt. Ennek ellenére a sértett szempontjából érdemileg azonos eredménnyel járó kétféle ügyészi intézkedés között a közvádló szemszögéből mégis lényeges különbség mutatkozik, mert amíg a vád képviselőének megtagadásáról minden további nélkül határozhatott, ha a feljelentésből vagy mellékleteiből a beszámítást vagy a bünvádi eljárás megindítását kizáró körülmény fennállása vagy a bizonyítékok hiánya, illetőleg az kétségtelenül megállapítható volt, hogy „azok megszerzésének rendkívüli nehézsége miatt az eljárástól eredmény nem várható”⁵², addig pusztán a rendelkezésre álló bizonyítékok elégtelensége esetén ezt nem tehette meg, hanem nyomozást vagy egyes nyomozási cselekmények felvételét kellett elrendelnie. Vargha Ferenc szerint az ügyész bizonyíték hiánya miatt „csak akkor tagadhatja meg a vád képviselőt, ha a feljelentésből kitűnik, hogy semmi bizonyító adat sem áll a följelentés támogatására; ha azonban van bizonyíték, de azok kipuhathatók: pl. a tanúkat a följelentő nem ismeri, de felkutatásukra vezető támpontokat jelöl meg”⁵³, akkor a vádképvi-

50 Bp. 103. §

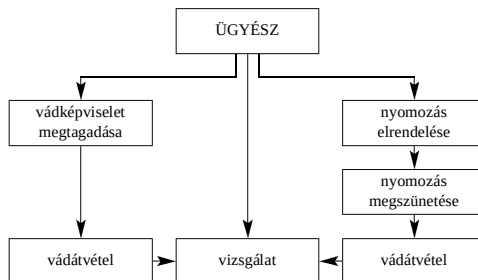
51 Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bünvádi perrendtartás magyarázata II. Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1897. 6. o.

52 Bp. 101. § 3.

53 Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc (1897): i. m. 25. o.

seleket nem tagadhatta meg. A vádképviselőt megtagadása esetén viszont a sértett nem kérhette nyomozás elrendelését, mivel a Bp. 99. §-ának negyedik bekezdése szerint „a pótmagánvádló minden esetben csak a vizsgálat elrendelése iránt tehet indítványt”, aminek az indokolása még ma is rendkívül figyelemre méltó, hiszen erről Vargha Ferenc a következőket írja: „Ezen rendelkezés indoka garantális természetű. Ugyanis a nyomozás dirigense az ügyész (85. §.); már most, ha ez a vádképviselőt megtagadja, alig volna remélhető érélyes eljárás a pótmagánvádló fellépése esetén attól a rendőrségtől, a melyik a közvádló ellenőrzése és felügyelete alatt áll; s így a pótmagánvádló részére csak úgy nyújtható biztosíték, ha ez vádjával a rendőrség kikerülésével közvetlenül a vizsgálóbíróhoz fordulhat.”⁵⁴ Nyilván hasonló megfontolásból járt ugyanezzel a következménnyel a nyomozás megszüntetése, ha azzal a sértett nem értett egyet. A vizsgálat tehát témánk szempontjából az előkészítő eljárás kulcsfontosságú elemének tekinthető. Ennek lehetséges eseteit a 7. számú ábrán szemléltetem.

7. számú ábra
A vizsgálat elrendelésének esetei az eljárás előkészítése során

A vizsgálatot a bírósági szervezeten belül, tehát a vádhatóságtól függetlenül, a másodfokú hatóságát is jelentő váditanács felügyelete alatt lefolytató vizsgálóbíró e sajátos perjogi helyzete ellenére a vád ura a vizsgálati szakaszban is a vádló volt, hiszen vizsgálat elrendelésére nem kerülhetett sor vád nélkül⁵⁵, annak elejtése esetén pedig azt meg kellett szüntetni.⁵⁶ Egyébként

⁵⁴ Uo. 38. o.

⁵⁵ Bp. 104. §

⁵⁶ Bp. 128. §

azonban a széles körű önálló hatáskörrel felruházott vizsgálóbírókat nem kötötték az ügyész indítványai. Az ilyen szervezeti feltételek mellett lefolytatható vizsgálat a pótmagánvád előbbieik szerinti eseteinek körében a következők szerint volt kezdeményezhető: a vád képviselőének az ügyész általi megtagadása esetén „a vizsgálatot pótmagánvádoló indítványozza, miután ez csak a kir. ügyész visszalépése után képviselheti a vádat, a kir. ügyész visszalépését kell igazolnia; erre pedig legalkalmasabb az ügyész vagy a főügyész elutasító határozatának az indítványhoz való csatolása (42. §. 1., 2. bek.). Azonban nemcsak ez az egyetlen módja a vádlói-jogosultság igazolásának. Ha a pótmagánvádoló ezt a határozatot nem csatolja be, a vizsgálóbíró ugyanis köteles levén a nyomozási iratokat beszerezni (104. §. 3. bek.), ugyanezen alkalommal az ügyész vagy főügyész elutasító határozatának másodlatát is beszerezheti, vagy e tárgyban felvilágosítást kérhet.”⁵⁷ A másik esetben, amikor „az ügyész a nyomozást megszünteti s a pótmagánvádoló átveszi a vád képviselőt (101. § út. bek.), két eset állhat elő. Ugyanis a pótmagánvádoló, midőn a vád átvételét bejelenti az ügyésznél, ugyanakkor szabályos indítványt adhat itt be azzal a kérelemmel, hogy indítványa a nyomozati iratokkal együtt tételesen át a vizsgálóbíróhoz. Ha ellenben az ügyésznél csupán a vád képviselőének átvételét jelenti be, – s indítványát a vizsgálóbírónál adja be, – az ügyész átteszi a nyomozás iratait, a mit ha elmulasztana, azokat a vizsgálóbíró szerzi meg (104. §. 3. bek. út. mondat)”⁵⁸

Ezekben az esetekben a vizsgálóbírónak határoznia kellett a vizsgálat elrendeléséről vagy mellőzéséről. Az utóbbi rendelkezés meghozatalára akkor kerülhetett sor, ha a vád tárgyává tett cselekmény miatt bűnvádi eljárásnak nem volt helye, illetőleg, ha a vizsgálóbíró nem volt illetékes a vizsgálat lefolytatására.⁵⁹ Ellenkező esetben a vizsgálóbíró lefolytatta a vizsgálatot, amelynek eredményeként háromféle határozatot hozhatott: 1) megszüntethette az eljárást; 2) befejezettnek; vagy 3) nem folytathatónak nyilvánította a vizsgálatot.⁶⁰ Az eljárásnak a vizsgálóbíró részéről történő megszüntetésére csak abban az esetben kerülhetett sor, „ha a vádló a vádat elejtette és a vád képviselőt, a 42. §-ban meghatározott időben arra jogosult sértett át nem veszi. Ha a kir. ügyész a vádat a vizsgálat folyamán elejti, a 42. § 3. és 4. bekezdései szerint a sértettet a vádelejtésről a vizsgálóbíró köteles értesíteni, s ha a sértett nyolcz nap alatt nem veszi át a vádképviselőt, vagy nyolcz napon belül ilyen tartalmu nyilat-

⁵⁷ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc (1897): i. m. 57. o.

⁵⁸ Uo. 56. o.

⁵⁹ Bp. 105. § (2) bek.

⁶⁰ Bp. 128. §

kozatot nem tesz: a vizsgálóbíró az eljárást megszünteti.”⁶¹ A Bp. 129. §-ának első bekezdése szerint: „Ha a vizsgálóbíró a vizsgálatot befejezettnek vagy tovább nem folytathatónak tartja, erről a feleket indítványai előterjesztése végett értesíti és magánvádlót a 276. §. első bekezdésének rendelkezéseire figyelmezteti. A kir. ügyésznek szóló értesítéssel az ügy iratai is átteendőek.”⁶² Az ügyész azonban még az előbbieket szerinti értesítése után is elejthette a vádat, amit a vizsgálóbírónál kellett bejelentenie.⁶³ A vizsgálóbírónak erről ugyancsak értesítenie kellett a pótmagánvád átvételére jogosult sértettet, aki nyolc napon belül köteles volt nyilatkozni a vád átvétele tárgyában. Abban az esetben, „ha a sértett a vád képviselőjét átvette, akkor a vizsgálóbíró a vizsgálat befejezéséről vagy nem folytatásáról ezt köteles értesíteni”⁶⁴. Végül soron tehát a vádképviselőt sértett általi átvétele esetén a vizsgálat befejezéséről a pótmagánvádlót minden esetben értesíteni kellett, attól függetlenül, hogy arra még a vizsgálat elrendelése előtt, vagy aközben, avagy annak befejezése után került sor, hiszen innentől kezdve a vád uraként vett részt az eljárásban.

A vád alá helyezési eljárás

A maga korában nem egyedülálló, ugyanakkor kétségtelenül európai színvonalú vád alá helyezési eljárás célja volt „*annak megakadályozása, hogy a polgárok nyomatékos gyanuok nélkül meghurcoltassanak, és a vádlottak padjára kerüljenek*”⁶⁵. A vád alá helyezési eljárás szabályozásában a Bp. a fakultatív vádhatározati rendszert fogadta el, amelynek alap gondolata az volt, hogy „*a vád alá helyezés tárgyában bírói határozathozatal csak akkor szükséges, ha az ez irányban való határozathozatalt maga a vádlott szükségesnek tartja és kívánja*”⁶⁶. Ennek megfelelően a Bp. XV. fejezetében szabályozott eljárás lényege a következőkben foglalható össze.

Az ügyész az esküdtbíróság vagy a törvényszék hatáskörébe tartozó büncselekmények miatti eljárásban vizsgálat mellőzése esetén, „mihelyt erre a

⁶¹ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc (1897): i. m. 88. o.

⁶² A 276. § (1) szerint: „A vád képviselőjében eljáró magánvádló a vizsgálat befejezését közlő értesítéstől (129. §.) számított tizenöt nap alatt köteles a vizsgálóbírónál a vádiratot benyújtani vagy a vizsgálat kiegészítését indítványozni. Ellenkező esetben úgy tekintendő, mint a ki a vádat elejtette.”

⁶³ Bp. 254. § (2) bek.

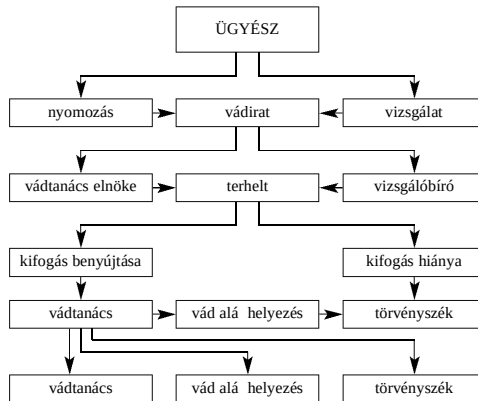
⁶⁴ Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc (1897): i. m. 90. o.

⁶⁵ Degré Miklós: A vád alá helyezési eljárásról. In: Angyal Pál (szerk.): Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére. Wessely és Horváth könyvnyomdája, Pécs, 1914, 77. o.

⁶⁶ Uo. 75. o.

nyomozás adatai elégséges alapot adnak”, köteles volt a vádiratot az ügy irataival együtt a vádtanács elnökénél benyújtani.⁶⁷ Ha viszont vizsgálat lefolytatására került sor, akkor az annak befejezését közlő értesítéstől számított tizenöt napon belül volt köteles a vádirat benyújtására a vizsgálóbírónál, hacsak nem indítványozta a vizsgálati eljárás kiegészítését vagy nem jelentette be a vád elejtését.⁶⁸ A vádirat benyújtása után került sor a vádtanács elnöke, illetőleg a vizsgálóbíró részéről az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság tárgyában történő határozat meghozatalára, valamint a vádirat kézbesítésére a terheltnek, aki az ellen nyolc napon belül kifogással élhetett.⁶⁹ Kifogás esetén a vádtanács elnöke annak tárgyában nem nyilvános tárgyalást tűzött ki, amelyről az ügyész, valamint a terhelt és a védője kapott értesítést, akik azon előterjesztéseket tehettek, illetve felszólalhattak, és közülük a terhelt kérdezhető volt a vádtanács tagjai részéről.⁷⁰ A tárgyalás alapján a kifogás tárgyában a vádtanács végzést hozott, amely tartalmát tekintve jelenthette 1) a nyomozás vagy a vizsgálat kiegészítésének elrendelését; 2) a vádirat elutasítását és az eljárás megszüntetését; 3) a bűnvádi eljárás továbbfolytat-

8. számú ábra
A vád alá helyezés folyamata

67 Bp. 254. § (1) bek.

68 Bp. 254. § (2) bek.

69 Bp. 256. § (1)–(2) bek.

70 Bp. 258–261. §

hatóságának felfüggesztését; és végül 4) a terhelt vád alá helyezésének kimondását, ha az előzőek szerinti határozat meghozatala nem volt szükséges.⁷¹ A vád alá helyezés folyamatát a 8. számú ábra szemlélteti.

Az ismertetett szabályozásnak a pótmagánvád szempontjából is jelentősége volt, de a Bp. kivette „*a fakultatív vádhatározati rendszer alól azokat az eseteket, amikor a vádat magánvádoló képviseli*”⁷². Ennek eseteire a Bp. 276–280. §-a külön szabályokat tartalmaz. Ezek szerint a vád képviselőjében eljáró magánvádoló (pótmagánvádoló) a vizsgálat befejezése után tizenöt napon belül köteles volt a vizsgálóbírónál a vádiratot benyújtani vagy a vizsgálat kiegészítését indítványozni, aminek elmulasztását a törvény a vád elejtésének tekintette.⁷³ Számunkra most még érdekesebb a Bp. 276. §-ának második bekezdése, amely a következő rendelkezéseket tartalmazza: „*Ha a kir. ügyészség a vádiratot benyújtotta, de utóbb a vádat a vádalahelyezés, illetőleg a főtárgyalás vagy a közvetlen idézés elrendelése előtt elejtette, erről a feljelentést vagy magánindítványt tett vagy igényöket bejelentő sértettek azzal a figyelmeztetéssel értesítendő, hogy nyolcz nap alatt a vizsgálat elrendelését indítványozhatják; ha pedig az ügyben vizsgálat volt, vagy ennek kiegészítése iránt tehetnek indítványt vagy kijelenthetik, hogy a vád képviselőt átveszik, vagy a kir. ügyészség vádiratát magukévá teszik.*” A következő bekezdés szerint pedig „*ha e felszólítás eredménytelen marad, a sértettek-ről az vélelmezendő, hogy a vád képviselőt nem hajlandók átvenni*”. Ezekben az esetekben a vádtanács egyrészt akkor jutott szerephez, ha a Bp. 276. §-ában meghatározott határidők eredménytelenül jártak le, mert ilyenkor az iratokat nyomban a vádtanács elé kellett terjeszteni, amelynek az eljárás megszüntetéséről kellett határoznia.⁷⁴ Másrészt a vádirat elleni kifogás joga a magánvádoló általi vádképviselő esetén is megillette a terheltet, amelynek előterjesztése esetében annak tárgyában ugyancsak a vádtanácsnak kellett határoznia. A kétféle vádképviselő közötti különbségtétel eljárásjogi konzekvenciája csupán abban mutatkozik meg, hogy a magánvádas ügyben a vádtanácsnak zárt ülésben kellett a 262–267. § szerinti határozatokat meghoznia⁷⁵, vagyis gyakorlatilag csupán egyszerűbb határozathozatali eljárásról van szó, amelynek során a magyar szabályozást a *Degré Miklós* szerint a korabeli osztrák perrend elé helyező „*contradictorius tárgyalás*”⁷⁶ előnyei

⁷¹ Bp. 262–266. §

⁷² *Degré Miklós*: i. m. 76. o.

⁷³ Bp. 276. § (1) bek.

⁷⁴ Bp. 277. § (2) bek.

⁷⁵ Bp. 279. §

⁷⁶ *Degré Miklós*: i. m. 76. o.

természeteszerűleg nem érvényesülhettek. A vádtanács áttételt elrendelő, valamint a vádiratot elutasító és az eljárást megszüntető, továbbá a bűnvádi eljárás továbbfolytatását felfüggesztő rendelkezést tartalmazó határozatai ellen a magánvádló folyamodással élhetett.⁷⁷ Más kérdésekben a már ismertetett rendelkezések megfelelő alkalmazását írta elő a Bp. az olyan eljárásra, amikor a vádat a magánvádló képviseli.⁷⁸

A főtárgyalás

A bűnvádi eljárás következő szakaszát a főtárgyalás jelentette, amelynek szabályozása terén a Bp. egyik sajátossága a közvetlen idézés elrendelésének lehetősége volt, ami bizonyos fokig a mai fogalmaink szerinti bíróság elé állítás előképének tekinthető, és a pótmagánvádló jogaira vonatkozó rendelkezések szempontjából is jelentősége volt. A főtárgyalásra való közvetlen idézésnek ugyanis az ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatti eljárás során abban az esetben volt helye, ha annak elkövetésekor a terhelt tettenérésére került sor („*tettenkapás esete forog fenn*”), vagy ha a terhelt a bűnösségét a bíróság előtt beismerte és ez „*a nyomozás vagy a vizsgálat adataival teljes összhangzásban áll*”⁷⁹. A közvetlen idézést rendszerint az ügyész indítványozhatta a Bp. 282. §-ának első bekezdése szerint, vagyis erre a pótmagánvádló fő szabály szerint nem volt jogosult. Ez alól az egyetlen már említett kivételt az jelentette, amikor olyan ügyek egyesítésére került sor, amelyek valamelyikében az ügyész ilyen indítványt tett.⁸⁰ Ebben a körben tehát az ügyész jogait csak korlátozottan gyakorolhatta a pótmagánvádló, aminek a terhelt szempontjából annyiban volt garanciális jelentősége, hogy a közvetlen idézés elrendeléséhez tárgyalási időköz betartását nem kívánta meg a Bp.⁸¹, sőt a főtárgyalásnak a lehető legközelebbi határnapra történő kitűzését írta elő.⁸² Az általános szabályok szerinti főtárgyalás előkészítése terén a Bp. csupán egy olyan speciális rendelkezést tartalmazott, amely közvetlenül a pótmagánvádlóra is vonatkozott. A 286. § harmadik bekezdése szerint: „*A magánvádló az idézőlevélben a 49. §. utolsó bekezdésének rendelkezésére figyelmeztetendő.*” E szerint: „*A lemondással egyenlő hatályu: ha a*

⁷⁷ Bp. 280. § (1) bek.

⁷⁸ Bp. 280. § (2) bek.

⁷⁹ Bp. 281. § (1) bek.

⁸⁰ Bp. 282. §

⁸¹ Bp. 286. § (2) bek.

⁸² Bp. 284. § (1) bek.

magánvádló oly tárgyalásra, melyre szabályszerűen megidézték, meg nem jelenik, illetőleg a mennyiben képviselőének helye volna, magát nem képviselteti, vagy oly határidőt, mely számára az eljárás megszüntetésének terhe alatt van kitűzve, meg nem tart.”

A főtárgyalás menetére vonatkozóan a pótmagánvádló általi vádképviselőre a Bp. speciális rendelkezést nem tartalmaz, attól eltekintve, hogy az ügyésszel ellentétben rendzavarás miatt a magánvádló (az eljárás egyéb résztvevőivel egyetemben) elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel volt büntethető.⁸³ Minden egyéb tekintetben tehát az a szabály érvényesült, amely szerint a pótmagánvádló „a vád képviselője körül a kir. ügyészség. jogait gyakorolja”⁸⁴. Ugyanakkor a Bp. 336. §-ának 5. pontja a főtárgyalás kötelező félbeszakítási, illetőleg elnapolási okának tekintette „ha a vád elejtése s ennek folytán a 42. §-ban meghatározott eljárás teszi szükségessé”, miután indokolási kötelezettség mellett az ügyész a vádat a főtárgyaláson is elejthette. A Bp. vádelejtésre vonatkozó 315. §-ának második bekezdését azonban érdemes szó szerint idézni: „Ha a vádló a vádlottat elítélhetőnek nem tartja; a vádat elejti; de a kir. ügyészség köteles a vád elejtését indokolni.” E helyütt tehát a Bp. implicite annyiban tesz különbséget a kétféle vádképviselői forma között, hogy csupán a közbádlót kötelezi a vádelejtés megindolására, ami a legalitás elvére tekintettel feltétlenül logikus megoldásnak tekinthető.

Az esküdtbíróóság előtti főtárgyalás szabályozásának kérdése jelen esetben bővebb kifejtést nem igényel, mivel a Bp. ezzel foglalkozó XIV. fejezete a pótmagánvádra, illetve a pótmagánvádló perjogi hatáskörére vonatkozó külön rendelkezést nem tartalmaz, ezt a kérdéskört kifejezetten csupán annyiban érinti, hogy az ügyész mellett a magánvádlót, illetve annak képviselőjét külön is nevesíti olyanként, mint aki a bizonyítási eljárás befejezése után javaslatot tehet az esküdtszékhez intézendő kérdésekre.⁸⁵

Perorvoslati sajátosságok

A hatályos szabályozáshoz hasonlóan a Bp. szabályozása szerint is kétirányú fellebbezési joggal felruházott ügyésszel ellentétben a fő- és pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére jelenthetett be fellebbezést a törvényszék elsőfokú ítélete ellen az ítéletábrához.⁸⁶ Ugyancsak ismerősnek tűnhet számunkra a

⁸³ Bp. 297. § (1) bek.

⁸⁴ Bp. 43. § (1) bek.

⁸⁵ Bp. 353. § (1) bek.

⁸⁶ Bp. 383. § III/1.

Bp. felterjesztésre vonatkozó rendelkezése, hiszen az iratokat a fellebbezési határidő lejárta után közvetlenül kellett felterjeszteni az ítéletáblához.⁸⁷ Sajátossága volt viszont a Bp.-nek, hogy a 412. § első bekezdése szerint „a főtárgyalás a főügyészség vagy az ennek részéről megbízott kir. ügyész jelenléte nélkül csak a 41. §. első bekezdésében felsorolt esetekben tartható meg”. S miután a Bp. 41. §-ának hivatkozott első bekezdése a főmagánvád alapján üldözendő bűncselekmények felsorolását tartalmazza, így az idézett rendelkezés értelmében a pótmagánvádló általi vádképviselőt esetén is jelen kellett lennie a másodfokú főtárgyaláson a főügyészség képviselőjének, aki ilyenkor nem csupán passzív szemlélője lehetett az eljárásnak, hiszen ha a magánvádló fellebbezett, akkor a fellebbező ellenfelének a válasza után előterjesztést tehetett⁸⁸. Erre tekintettel a hatályos szabályozástól eltérően a Bp. nem terhelte a bíróságot a határozat ügyész részére történő megküldésének előírásával.⁸⁹ A semmisségi panasz eszközével a fő- és a pótmagánvádló is egyaránt élhetett, de csak akkor, „ha már a másodfoku bíróság ítéletének meghozása előtt képviselte a vádat”⁹⁰. A Kúria tanácsülésen vagy tárgyaláson intézhette el a semmisségi panaszt. A tárgyalásról értesíteni kellett a magánvádlót is, aki azonban azon nem szólalhatott fel, hanem csak az ügyvédje.⁹¹ A tárgyalást a magánvádlónak, illetve képviselőjének a távollétében is meg kellett tartani, csak a koronaügyész vagy a helyettese jelenléte volt kötelező.⁹²

A járásbíróság előtti eljárás

A Bp. és a Be. szerkezete abban is összevethetőnek látszik, hogy a bírósági szakasz szabályozásának gerincét mindkét kódex esetében a jogalkotó által tipikusnak tekintett elsőfokú eljárás adja, és ebből kiindulva a további eljárási formákra vonatkozóan már csak az eltérő rendelkezéseket fogalmazza meg. Ilyen rendelkezéseket fogalmaz meg a Bp. 337. § első bekezdése az esküdtbíróság előtti főtárgyalásra, a 418. § első bekezdése a fellebbviteli főtárgyalásra, az 521. §-a a járásbíróság előtti eljárásra, az 561. §-a pedig a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények miatt indított eljárásra vonatkozóan. Ezen belül a még nem tárgyaltak közül esetünkben különösen

87 Bp. 396. § (1) bek.

88 Bp. 412. § (4) bek.

89 Bp. 430. § (1)–(2) bek.

90 Bp. 430. § (1)–(2) bek.

91 Bp. 435. § (5) bek.

92 Bp. 436. § (1)–(2) bek.

a járásbíróóság előtti eljárásra vonatkozó szabályozás érdekes, miután a járásbíróóság hatáskörébe tartozó bűncselekmények tekintetében a magánvádnak kiemelkedő gyakorlati jelentősége volt a Bp. 41. §-ában felsorolt vétségek és kihágások teljes körére kiterjedő általános elsőfokú hatásköréből következően, illetőleg a vád átvételének sajátos szabályozása miatt.

A vádképviselő szempontjából lényeges rendelkezés, hogy a közvédat a járásbíróóság előtt rendszerint ügyészségi megbízott képviselte⁹³, aki az általános szabályoktól eltérően a sértett vagy a hatóság részéről tett feljelentés nélkül is vádat emelhetett a hivatalból üldözendő bűncselekmények miatt.⁹⁴ A feljelentést vagy a Bp. 41. §-ában felsorolt bűncselekmények miatti vádindítványt fő szabály szerint a járásbíróóságnál kellett megtenni, de azt más bíróságok, valamint az ügyészség, továbbá a rendőri szervek is kötelesek voltak elfogadni, és az illetékességgel felruházott elsőfokú bírósághoz áttenni.⁹⁵ A járásbíróóságnak a nála tett vagy hozzá érkezett feljelentést vagy vádindítványt haladéktalanul közölnie kellett az ügyészségi megbízottal indítvány, illetőleg nyilatkozattétel céljából.⁹⁶ Ha az ügyészségi megbízott elvállalta a vád képviselését, akkor az eljárás közvédat alapján folyt tovább. Az ügyészségi megbízott nemleges nyilatkozatának viszont egészen sajátos eljárásjogi következménye volt a pótmagánvád körében a Bp. 526. §-ának második bekezdése szerint: „*Ha az ügyészségi megbízott a nála tett, vagy vele közölt feljelentés vagy vádindítvány alapján (525.§.) a vád képviselését nem vállalja el, erről a feljelentés és csatolmányai megküldésével értesíti a járásbíróóságot, mely – a mennyiben a feljelentést, illetőleg a vádindítványt az 525. § második bekezdésében*”⁹⁷ megnevezett egyén tette – *annak alapján haladéék nélkül úgy jár el, mintha a sértett a vád képviselését átvette volna.*” A vádképviselő átvétele tehát ilyenkor a Bp. 42. §-ának (4) bekezdése által egyébként megkívánt külön nyilatkozat nélkül automatikusan bekövetkezett. Nyilván erre is tekintettel rendelkezett úgy a Bp., hogy a tárgyalásra „*a magánvádlónak tekintendő sértett azzal idézendő, hogy amennyiben a tárgyalás órájára sem ő, sem képviselője nem jelen meg a bíróság előtt, a vádtól elállottnak fogják tekinteni*”⁹⁸. Az eljárás további egyszerűsítését idézte elő az a következő szabály, amely szerint „*a sértett a tárgyalás határmájáról az-*

93 Bp. 522. §

94 Bp. 526. § (1) bek.

95 Bp. 525. §

96 Bp. 525. § (3) bek.

97 Bp. 525. § (2): „A sértett, illetőleg törvényes képviselője, továbbá a sértett nő férje részéről tett feljelentés vádindítványnak tekintendő és a büntető törvények értelmében az eljárás megindításához szükséges magánindítványt (90.§.) is pótolja.”

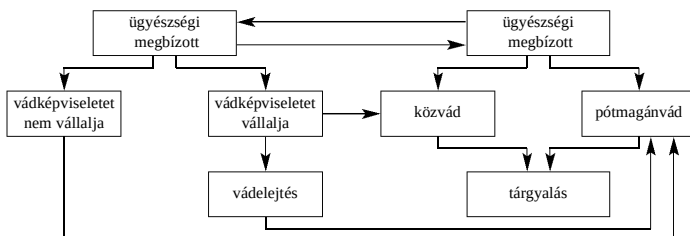
98 Bp. 530. § (4) bek.

zal a figyelmeztetéssel értesítendő, hogy ha nem jelenik meg, illetőleg magát nem képviselteti; a bíróság azt fogja vélelmezni, hogy a közvádoló által esetleg elejtendő vádnak képviseletét nem szándékozik átvenni⁹⁹. Ez jelenti a pótmagánvádra vonatkozó általános szabályok alóli másik legjelentősebb kivételt, hiszen ezáltal mellőzendő volt a tárgyaláson történő vádelejtés esetén egyébként kötelező értesítése a sértettnek, aki azonban a mulasztását ilyenkor is igazolhatta¹⁰⁰. Ez kifejezetten is következik a Bp. járásbíróvási tárgyalásra vonatkozó 539. §-ának második és harmadik bekezdésében foglalt következő rendelkezésből: „A mennyiben a vádat nem a közvádoló képviseli, a járásbíróvási megszüntető végzést hoz az esetben is, ha a tárgyalás helyén a kitűzött órára sem a fő- vagy a pótmagánvádló, illetőleg a magánvádlónak tekintendő sértett, sem meghatalmazottjuk rendes idézés daczára nem jelent meg és elmaradásukat elfogadható módon ki nem mentették; a vád emelésére jogosultak közül pedig senki sincs jelen, vagy a jelenlevő jogosult nem hajlandó a vád képviseletének átvételére. A magánvádló, illetőleg a sértett elmaradása miatt hozott megszüntető végzés ellen perorvoslat kizárásával csak igazolásnak van helye.” Az eljárás további egyszerűsítését szolgálta az az előbbieket kiegészítő rendelkezés, amely szerint a bíró „a már meghozott megszüntető határozatot is félreteheti és megtarthatja a tárgyalást, ha a sértett a tárgyalás befejezése után még oly időben jelen meg, midőn a többi megidézettek még nem távoztak el”¹⁰¹. Az eddigieket összegezve a járásbíróvási előtti pótmagánvádas eljárás lehetséges eseteit a következőképpen ábrázolhatjuk (9. számú ábra).

Más esetekről e helyütt azért nem kell szót ejtenünk, mert a törvényszéki hatáskörbe tartozó bűncselekmények miatti (vagyis az általános szabályok

9. számú ábra

A pótmagánvadás esetei a járásbíróvási előtt

99 Bp. 530. § (6) bek.

100 Bp. 463–464. §

101 Bp. 539. § (2)–(3) bek.

szerinti) eljáráshoz képest a Bp. nagymértékben leegyszerűsítette az előkészítő szakaszt, miután az 528. § első bekezdése szerint „a nyomozás a mellőzhetetlenül szükségesekre szorítkozik s azt a feljelentés után az eljáró bíró teljesíti vagy teljesíteti. Vizsgálatnak nincs helye.” Ugyancsak mellőzendő volt a Bp. XV. fejezetében szabályozott vád alá helyezési eljárás lefolytatása is. Ha tehát a ma vagy a közelmúltból ismert szabályozás tükrében szeretnénk elhelyezni valahol a Bp. XXIX. fejezetének rendelkezéseit, akkor a magánvádas, illetőleg a vétségi eljárás szabályait kellene szemügyre vennünk. Más összefüggésben pedig azt mondhatjuk, hogy a Bp. rendkívül leegyszerűsítette a pótmagánvádoló általi vádképviselőt gyakorlásának szabályait, de anélkül, hogy ezáltal számára bármilyen érdeksérelmet okozott volna.

Későbbi módosítások

Az eddigiekben a pótmagánvádra vonatkozó szabályozást a Bp. elfogadásakor hatályos jogszabályszöveg alapján ismertettem, amely azonban később, a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk (Bpn.) rendelkezései folytán jelentősen módosult. A mai fogalmaink szerinti „saláta-törvény” kategóriájába tartozó (147 paragrafusból álló) Bpn. három vonatkozásban: 1) a kötelező ügyvédi képviselőt bevezetésével; 2) az opportunitás lehetőségeinek kiszélesítésével; és 3) a büntügyi költségek előlegezésére vonatkozó szabályozás megváltoztatásával és az illetékkötelezettség előírásával is érintette a pótmagánvádat, ezek behatóbb szemrevételezése a mai szabályozás elfogadhatóságának megítélése szempontjából sem tűnik haszontalan vállalkozásnak.

Eredetileg a Bp. nem írt elő a magánvádoló számára általános érvényű *kötelező ügyvédi képviselőt*, noha a miniszteri indoklás szerint „a vádlói teendők szabályosabb, expeditivebb teljesítése szempontjából nagyon kívánatos”. Lehetőséget adott azonban a bíróságnak arra, hogy a magánvádлот konkrét ügyben ügyvéd választására utasíthassa. E rendelkezés sajátossága azonban, hogy a bíróság ezen alapuló felhívásának figyelmen kívül hagyása nem volt szankcionálható. „Ennél fogva, ha azok a sértettek, a kik ügyvéd vagy a bíróság székhelyén lakó megbízott választására vannak felhiva, e meghagyásnak nem tesznek eleget, az első foku bíróság továbbra is kénytelen lesz határozatait közvetlenül a magánvádлотnak vagy csatlakozónak, illetőleg a bíróság székhelyén kívül lakó megbízottjának kézbesíttetni.”¹⁰² Ezen a

¹⁰² Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc (1898): i. m. 488. o.

szabályozáson módosított a Bpn., amelynek 104. §-a a kötelező ügyvédi képviseletre vonatkozóan a következőképpen rendelkezett:

„A kir. törvényszék – akár mint elsőfokú, akár mint fellebbviteli bíróság – előtt a magánvádat rendszerint ügyvédnek kell képviselnie. Amennyiben a törvény a magánvádló megjelenéséhez vagy más eljárási cselekményéhez jogkövetkezményt fűz, az ilyen rendelkezés a magánvádlót képviselő ügyvédre is kiterjed. Ha a kir. ügyész a vádat a kir. törvényszék főtárgyalásán ejti el, a jelenlevő sértett személyesen veheti át a pótmagánvádat és az ugyanazon a határnapon ügyvéd nélkül képviselheti. A magánvád tekintetében is alkalmazni kell a polgári perrendtartásnak azokat a szabályait, melyek a kötelező ügyvédi képviselet alól mentességet állapítanak meg (Pp. 97. §.). A meghatalmazás (Pp. 100–110. §.), valamint a szegénységi jog (Pp. 112–123. §.) tekintetében a polgári perrendtartás szabályait kell megfelelően alkalmazni azaz az eltéréssel, hogy olyankor, ha a magánvádló a szegénységi jog kedvezményében részesül, a bíróság az ügyvédi képviselet kötelezettsége alól felmentést adhat, vagy a magánvádló képviseletére ügyvédet rendelhet.”

A törvénycikk miniszteri indokolása szerint „a büntető eljárás komolyságának fokozására irányulnak a javaslatnak azok az intézkedései, melyek a magánvád gyakorlásának könnyelmű és szakszerűtlenségét kívánják csökkenteni egyfelől a kötelező ügyvédi képviselet rendszerének bizonyos körben meghonosításával”¹⁰³. Ebből következően a Be. által előírt kötelező ügyvédi képviseletet nem tekinthetjük minden előzmény nélküli szabályozásnak.

Az *opportunitás elvét* eredetileg csak rendkívül szűk körben ismerő Bp. szabályait ezen a téren már az 1921. évi XXIX. törvénycikk módosította, megteremtve a csekély jelentőségű bűncselekmény miatti vádelejtés lehetőségét, amelynek köre a Bpn. 105. §-ával a következők szerint bővült:

„Ha ugyanazt az egyént több bűncselekmény gyanúja terheli, a kir. ügyészség mellőzheti ezek közül a vádemelést olyan bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Ilyen esetben mellőzni kell a vádemelést olyankor, amikor az ilyen bűncselekmény felderítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen késleltetné az ugyanazon terhelt ellen nagyobb jelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejezését. A vádemelésnek ily mellőzése esetében pótmagánvádnak nincs helye, a sértett azonban a kir. ügyészség határozata ellen a kir. főügyészhez folyamadhatik.”

¹⁰³ Magyar Törvénytár. Franklin Társulat, Budapest, 1931, 467. o.

Az általános miniszteri indokolás szerint az „*eljárás komolyságát kívánja fokozni a javaslat azzal is, hogy megengedi a kir. ügyészségnek a vádemelés mellőzését minden olyan esetben, amikor valakit több bűncselekmény gyanúja terhel és ezek közül egynek vagy többnek letárgyalása esetében a kiszabott büntetés előreláthatólag olyan jelentékeny lehet, hogy a többi bűncselekmény elbírálása a közérdek szempontjából közömbösnek s így céltalannak tekinthető*”¹⁰⁴. S hogy erre tekintettel miért zárja ki a Bpn. a pótmagánvád lehetőségét, arra a részletes miniszteri indokolás a következő logikus magyarázattal szolgál: „*A §. alapján mellőzött vádemelés esetében nem enged pótmagánvádat a javaslat, mert különben nem érhetné el célját, a fölösleges hatósági munka megtakarítását és ezzel együtt az eljárás nagyobb gyorsaságát. A gyakorlati tapasztalat az bizonyítja, hogy a büntető per jog tudományában kifejtett elvek nem abszolút értékűek és a célszerűség érdekében, amelynek éppen az eljárási jogban nagy a jelentősége, az egyes elvek viszonylagos érvényesülése egymás mellett föltöbb kívánatos. Így a javaslat a §-ban meghatározott körben érvényesüléshez juttatja a közvád monopóliumának elvét, melyet bűnvádi perrendtartásunk ma csupán a felhatalmazásra és kíváncsra üldözendő bűncselekmények eseteiben ismer el.*”¹⁰⁵

Ennek megfelelően a szóban forgó rendelkezés kétségtelenül korlátozta a pótmagánvád lehetséges érvényesülési körét, ami azonban nyilvánvalóan szükségszerű lépés volt a jogalkotó részéről, mert különben valóban könnyen olyan helyzet állhatott volna elő, hogy a jogalkalmazás elveszíti a réven, amit nyer a vámon. Mindazonáltal, amint láthattuk, a Bpn. legalább jogorvoslati lehetőséget adott a sértett számára az ilyen ügyészi intézkedéssel szemben.

A Bpn. *bűnügyi költségek előlegezésére* vonatkozó új rendelkezése a Bp. 479. §-ának második bekezdése helyébe lépett, és az addig magánvádas ügyekben is érvényesülő államkincstár általi általános költségelőlegezés helyett az ilyen ügyekben a bíróság saját döntésétől függően a tanú vagy a szakértő megidézését megfelelő összeg előzetes letétbe helyezéséhez köthette a módosított szabályozás szerint, kivéve, ha „*a megidézést kérő fél szegénységi jogban részesül*”¹⁰⁶. A büntetőbírószági eljárás költségeit érintette az a rendelkezés is, amely pótmagánvádra folyó ügyek tekintetében illetékkötelezettség rendelettel történő megállapítására hatalmazta fel a pénzügyminisztert, amihez csupán az igazságügy-miniszter egyetértését kívánta meg.¹⁰⁷ Ennek

104 Uo.

105 Uo. 516. o.

106 Bpn. 118. §

107 Bpn. 120. §

bevezetését a miniszteri indokolás azzal a meglepő érveléssel kívánta alátámasztani, hogy a pótmagánvád „a közvád rendszerében bizonyos mértékig mint a sértettnek nyújtott kedvezmény jelentkezik”¹⁰⁸, ami egy dogmatikailag kevésbé kimunkált álláspontnak tűnik a korabeli kodifikátor részéről, ezért feltételezhetőnek látszik, hogy – napjainkhoz hasonlóan – a garanciális érdekeknel nagyobb súllyal estek a latba az államkincstár szempontjai.

A pótmagánvád az egypártrendszer idején

A korabeli szerzők által a „burzsoá jogszabályok” körébe sorolt Bp.-t az 1951-ben elfogadott II. Bp. váltotta fel, amelynek deklarált célja az volt, „*hogy a büntető eljárás szabályozásával a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjének és intézményeinek, valamint a dolgozók jogainak védelmében biztosítsa a bűncselekmények üldözését, a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetését s a dolgozóknak a szocialista társadalmi együttélés szabályaira való nevelését*”¹⁰⁹. Ebből akár a pótmagánvád szépen induló karrierjének a leáldozását is kiolvashatnánk, de érdekes módon ez ekkor még nem következett be, ehelyett kifejezetten bővült a sértett ilyen irányú mozgásteré. A II. Bp. ugyanis a következő alapvető jelentőségű rendelkezéseket tartalmazta a pótmagánvád szabályozása körében: „*Ha az ügyész olyan cselekmény esetében, mely nem főmagánvádra üldözendő, a nyomozás teljesítését megtagadja (90. §), a nyomozást megszünteti (134. §), a vádat elejti (38. § (3) bek.), vagy a terheltet felmentő elsőfokú ítélet ellen fellebbezéssel (188. §) nem él, illetőleg az ilyen ítélet ellen bejelentett fellebbezését visszavonja (192. §, 193. § (3) bek.), a sértett mint pótmagánvádló, a vád képviselétét átveheti, kivéve, ha erről már korábban lemondott. Ha az ügyész a vád elejtését, a felmentő ítéletben való megnyugvást, illetőleg a fellebbezés visszavonását tárgyaláson jelenti be, a sértettnek nyomban, illetőleg a 189. § (1) bekezdésében megszabott idő alatt kell nyilatkoznia a vád képviselétének átvétele kérdésében. Ezek az eseteken kívül a sértett a vonatkozó írásbeli értesítésnek – az ügyész határozata ellen bejelentett jogorvoslata esetén (136. §) a másodfokú ügyészi határozatnak – részére történt kézbesítésétől számított harminc nap alatt veheti át a vád képviselétét.*”¹¹⁰ A szabályozás kétségtelen újdonsága abban mutatkozik, hogy „a felmentő elsőfokú ítélet elleni ügyészi fellebbezés el-

¹⁰⁸ Magyar Törvénytár... i. m. 525. o.

¹⁰⁹ II. Bp. 1. §

¹¹⁰ II. Bp. 41. § (2) bek.

*mulasztása vagy a bejelentett ügyészi fellebbezés visszavonása esetén – amit csak a bírói gyakorlat (Kúria 3727/1909., Büntetőjogi Döntvénytár, új folyam, III. évf. 117.) ismert el a vádképviselőt pótmagánvádlói fellépésre okot adó megtagadásának – is teret nyitott*¹¹¹ a pótmagánvádló fellépésének.

A részletszabályokat illetően azt látjuk, hogy a nyomozás megtagadása esetén az erre kizárólagos hatáskörrel felruházott ügyésznek kellett erről a feljelentést tevő vagy magánindítványt előterjesztő sértettet a II. Bp. 41. §-ának (2) bekezdésére való figyelmeztetéssel értesítenie.¹¹² Ugyanilyen kötelezettség terhelte a bíróságot is a tárgyalás előkészítése során ügyészi vádelejtés esetén, azzal az eltéréssel, hogy indokolt esetben a sértett a vád képviselőjének átvétele esetén vádirat egyidejű benyújtására is felhívható volt. A vádképviselő átvételének, illetőleg a vádirat erre irányuló felhívás melletti elmulasztása az eljárás megszüntetését vonta maga után, amire az értesítésben figyelmeztetni kellett a sértettet.¹¹³ Egyszerűbb volt a helyzet a vád tárgyaláson történő elejtése esetében, mivel a bíróságnak azzal a figyelmeztetéssel kellett a sértettet megidéznie, hogy távolmaradása esetén a 41. § (2) bekezdésében biztosított jogát nem gyakorolhatja.¹¹⁴ Ennek megfelelően ügyészi vádelejtés esetén a bíróság megszüntette az eljárást, ha a sértett nyomban nem vette át a vád képviselőt, vagy azon az idézés ellenére nem volt jelen.¹¹⁵ A magánvádló változatlanul csak a terhelt terhére jelenhetett be fellebbezést¹¹⁶, és továbbra sem volt jogosult perújítás indítványozására¹¹⁷.

A pótmagánvádnak ez a sajátos másodvirágzása azonban természetesen nem tarthatott sokáig a kor viszonyai közepette, így nem meglepő, hogy a II. Bp. 1954. évi V. törvénnyel elfogadott novellája hatályon kívül helyezte a pótmagánvádról rendelkező 41. § (2) bekezdését, és 1954. augusztus 1-jén megszűnt Magyarországon a pótmagánvád intézménye.

Epilógus helyett

Minden bizonnyal igaza van *Király Tibornak*, amikor arról ír, hogy „*lehet rajta bánkódni: miért nem adatott meg nekünk a szerves fejlődés esélye,*

¹¹¹ Bócz Endre (2004): i. m. 21. o.

¹¹² II. Bp. 90. § (4)–(5) bek.

¹¹³ II. Bp. 145. § (2) bek.

¹¹⁴ II. Bp. 139. § (5) bek.

¹¹⁵ II. Bp. 175. § (3) bek.

¹¹⁶ II. Bp. 218. § III/1.

¹¹⁷ II. Bp. 215. § (2) bek.

amelyből saját jogunk kinőhetett volna. De ez az esély talán Angliát kivéve tisztán sehol nem volt; a büntetőjog és büntetőeljárási jog alakulása a felvilágosodás után összeurópai mértékben formálódott és ezért beszélhetünk ma is kontinentális és angolszász típusú jogrendszerekről.”¹¹⁸ Ennek ellenére 110 évvel a hatálybalépése után nyugodtan kijelenthetjük, hogy számunkra a büntetőeljárás-jogunk fejlődésének vitathatatlanul legfontosabb mérföldkövét jelentő Bp. ma már a jogi kultúránk olyan tradicionális értéke, amelynek figyelembevétele korunk jogalkotóitól is elvárható. Ez azonban természetesen a mai kor követelményeinek megfelelően kitűzött jogalkotói célhoz képest is időtállóan bizonyuló megoldásokra vonatkozatható. Ezért kell előtérbe helyezni a jogszabályszerkesztő felelősségének kérdését, és ennek kapcsán csak egyetérteni lehet Király Tibor következő gondolataival: „A kodifikátornak most és mindig elsőrendű kötelessége és felelőssége, hogy olyan törvényt fogalmazzon, amely hatékony a büntetőjogi felelősségre vonásban, és egyaránt óvja mind a társadalmat, mind a polgárait. Emellett terheli őt történeti felelősség, mert azokat a legjobb hagyományokat kell folytatnia, amelyeket Magyarországon a múltban megteremtettek és követtek. A legtöbb garanciát, a legjobb elveket magában foglaló törvényt kell alkotnia, arra törekedve, hogy meghaladja a nagy elődöket, és példamutató legyen a jövő számára.”¹¹⁹ Abban most nem érdemes elmélyednünk, hogy a Be. mennyiben felel meg ezeknek a magasan szárnyaló elvi szempontoknak, mert ezekből most számunkra csak a legjobb történeti hagyományok folytatásának követelménye érdekes, aminek a fontosságára szerettem volna felhívni a figyelmet, elsősorban a pótmagánvád nehezen átlátható és következetlen hatályos szabályozására tekintettel.

IRODALOM

Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata II. Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1897

Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata I. Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1898

Bócz Endre: Milyen legyen a büntetőeljárás? *Rendészeti Szemle*, 1991/7.

Bócz Endre: A pótmagánvád. *Ügyvédek Lapja*, 2004/2.

Busch Béla: Pótmagánvád intézménye. In: **Gellér Balázs (szerk.):** Ünnepi kötet Györgyi Kálmán 65. születésnapjára. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

¹¹⁸ Király Tibor: i. m. 258. o.

¹¹⁹ Király Tibor: A magyar büntetőeljárás-jog fél évszázados történetének vázlata. *Belügyi Szemle*, 2003/1., 18. o.

Cséka Ervin: A 100 éves Büntető Perrendtartás perorvoslati rendszeréről. *Magyar Jog*, 1996/11.

Degré Miklós: A vád alá helyezési eljárásról. In: **Angyal Pál (szerk.):** Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére. Wessely és Horváth könyvnyomdája, Pécs, 1914, 77. o.

Finkey Ferenc: A magyar Büntető Perjog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1916

Kardos Sándor: Jogorvoslat a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 2003/1.

Kardos Sándor: Gondolatok a pótmagánvádról. *Debreceni Jogi Műhely*, 2004/1.

Király Tibor: A büntetőeljárás jog reformja elé. *Magyar Jog*, 1993/5.

Király Tibor: A magyar büntetőeljárás-jog fél évszázados történetének vázlata. *Belügyi Szemle*, 2003/1.

Kónya István: A Magyar Királyi Kúriáról. *Bírák Lapja*, 1994/3–4.

Lőrinczy György: Gondolatok a pótmagánvádról. *Ügyészek Lapja*, 1996/1.

Mészáros Zsolt – Jungi Eszter: A pótmagánvád lehetőségei a büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 1995/3.

Tóth Tihamér: A sértett hatékonyabb jogvédelméről. *Rendészeti Szemle*, 1991/3.

Tremmel Flórián: A magánvád szabályozása az első magyar Büntető Perrendtartásban és a mai magyar reformtörvények. *Magyar Jog*, 1996/11.